

FÖLDRAJZ

7–10. évfolyam

Célok és feladatok

A földrajz tantárgy megismerteti a tanulókat a szűkebb és a tágabb környezet természeti és társadalmi-gazdasági jellemzőivel, a természeti és a társadalmi folyamatokban való tájékozódásukat szolgálja. Elősegíti, hogy megismerjék a világban elfoglalt helyünket, nemzeti értékeinket, kedvező és kedvezőtlen földrajzi és környezeti adottságainkat. Kialakítja, majd fokozatosan fejleszti a tanulók földrajzi-környezeti gondolkodását. Ez megköveteli, hogy a tanítás során a jelenségek, folyamatok vizsgálatát kövesse általánosítás és az összefüggések megláttatása, valamint ezek átfogó rendszerként való értelmezése. Ennek érdekében minden jelenséget és folyamatot változásában, kölcsönhatásaiban, fejlődésében kell bemutatni, megláttatva azok lehetséges következményeit is.

A földrajz tantárgy a ma emberét, társadalmát és környezetét állítja a középpontba, tananyagát oknyomozó és problémákra koncentráló módon dolgozza fel. Tananyaga komplex és több szempontból is szemléletformáló, hiszen a földrajzi-környezeti jelenségeket, folyamatokat részben a természettudományok, részben a társadalomtudományok, illetve az egyéb környezettudományok szempontjai szerint vizsgálja. Ezt a szemléletformáló szerepét – az életkori sajátságoknak megfelelően – a 7–8. évfolyamon a regionális földrajzi ismeretanyag feldolgozásán keresztül valósítja meg. A földrajz tantárgy alakítja ki a mindennapi életben szükséges térbeli és időbeli tájékozódási képességeket. Ezért tanítása során az ismeretnyújtó módszerek mellett az ismeretszerző módszereknek (a különböző jellegű földrajzi információhordozók gyakorlati használatának, különböző földrajzi modellek és esettanulmányok elemzésének, önálló és kiscsoportos feladatmegoldásoknak, érveléseknek és vitáknak) kell előtérbe kerülniük.

A jövő kihívásai – amelyekkel az emberiségnek szembe kell néznie – alapvetően földrajzi problémákból indulnak ki. Ezért a földrajz tantárgy feladata, hogy alakítsa a tanulók környezet iránti érzékenységét, felismertesse velük a helyi, a regionális és a globális problémákat, a környezetre és az emberre veszélyes folyamatok mérséklésének, megakadályozásának szükségességét, lehetséges módjait. Tudatosítsa a tanulókkal, hogy az életet társadalmi és természeti katasztrófák veszélyeztetik. Ilyen helyzetekben a segítő szervek irányításával mindenkinek aktívan részt kell venni az élet védelmében.

A tantárgy oktatásának célja, hogy ráébressze a tanulókat a tantárgy fontos szerepére napjaink földrajzi-környezeti jelenségeinek, folyamatainak megértésében, kifejlessze bennük a közösségük, országuk, régiójuk és a világ problémáinak megoldásában való aktív részvétel készségét.

A hazai és az európai természeti, társadalmi, kulturális és tudományos értékek megismertetésével járuljon hozzá a reális alapokon nyugvó nemzet- és Európa-tudat kialakításához, a hazához való kötődéshez.

Tudatosítsa a tanulóknak, hogy az ember társadalmi-gazdasági tevékenysége során jelentősen átalakította a környezetét, ezzel segítse elő a környezettudatos életmód kialakulásának megalapozását.

Láttassa meg a tanulókkal a környezet és a társadalom időben és térben változó kapcsolatait, összefüggéseit.

Segítse elő a különböző társadalmi csoportok, nemzetiségek, népek életformája, kultúrája, értékei iránti érdeklődés és tisztelet kialakulását.

Értesse meg a társadalmi-gazdasági életben jelen lévő többirányú, kölcsönös függőséget.

A gimnáziumi földrajzoktatás felkészíti a tanulókat a tantárgyi érettségi vizsga sikeres teljesítésére is. Komplex ismeretanyaga révén segíti a tanulók pályaválasztását, eligazodását a munka világában, felkészíti őket a szakirányú felsőfokú tanulmányokra. Hozzájárul ahhoz, hogy az iskolából kilépő diákok képesek legyenek felelős döntéshozatalra az állampolgári szerep gyakorlása során.

A tantárgy keretében a környezeti nevelés alábbi szempontjait igyekszünk megvalósítani.

A tanulók ismerjék:

- és értékeljék a környék természeti és ember által létrehozott szépségeit;
- a Kárpát-medence földrajzát: a vízrajzot, a „rég Magyar vízi világot” és pusztulását, a „második honfoglalást” (a folyószabályozási munkákat), a nagy XX. századi vízlépcsőket és gátakat (Tisza, Kisköre, Bős-Nagymaros); rendelkezzenek némi nemzetközi kitekintéssel a témában: az öntözés szerepe a civilizációk kialakulásában, a XX. századi munkák (pl. Asszuán, a rajnai és hollandiai vízszabályozás);
- a víz szerepét a XXI. században;
- az erdők jelentőségét a múltban, az erdőszűkülés változását az idők során, a mostani helyzetet a Kárpát-medencében és világszerte;
- a modern (intenzív) mezőgazdasággal: a földműveléssel és állattartással egyaránt jelentkező súlyos károkat, és az ún. „alternatív” rendszerekkel való próbálkozásokat;
- a XX században kialakuló nagyvárosok súlyos hatásait (az ott élőkre és a környékre, sőt akár távolabbi területekre): lebetonozás – sivatár lakótelepek, az emberek kiszorítása a közterekről, melyek autókkal telnek meg, a zöldövezetek kíméletlen pusztítása, szeméthyegyek, elidegenedés, a közösségek széthullása stb. ;
- és értékeljék a környezetben lezajló változásokat, mint a természeti és társadalmi folyamatok hatásainak eredményeit;
- az ún. „globális problémákat”: a fajok kihalását, a túlnépesedést, a légkör felmelegedését, az ózon-réteg vékonyodását, az elsivatagosodást, a vízhiányt, a mindent elárasztó szemetet, az energiatermelést, a rendkívüli mértékben növekvő nemzetközi kereskedelmet, az „ökológiai lábnyomot”, a harmadik világ szörnyű helyzetét, a vizek szennyezését, az erdők pusztulását, a légszennyezést stb.;
- a fenti bajok megoldására tett lépéseket: a nemzeti parkok kialakulását, a többször használható csomagolások használatát, a hulladékok különgyűjtését és kezelését, a városi közterek védelmét és új kialakítását, a folyók „visszakanyargósítását”, a CFC-k betiltását stb.

A tanulók értsék meg: a társadalom-földrajzi változások, a világméretűvé vált (el)fogyasztó társadalom, az állandó növekedés kényszere előbb-utóbb véges Földünk pusztulásához vezet; A diákokban alakuljon ki az igény a szülőföld cselekvő felfedezésére.

Fejlesztési követelmények

A 7–10. évfolyamon a tananyag feldolgozása során tartalmi szempontból el kell érni, hogy a tanulók ismerjék fel a földi képződményeket, az alapvető természeti és társadalmi jelenségeket, folyamatokat és összefüggéseket. Az általános természeti és az általános társadalom-földrajzi témakörök áttekintésekor alkalmazzák regionális földrajzi ismereteiket. Értsék a természetföldrajzi és a regionális társadalmi-gazdasági folyamatok egymásutánosságát és időbeli fejlődését. A tanulók úgy érzékeljék és értékeljék a környezetben lezajló változásokat, mint a természeti és a társadalmi folyamatok kölcsönhatásainak eredményeit. Legyen áttekintésük az ember gazdasági tevékenységét meghatározó természeti, társadalmi és gazdasági környezet tényezőiről. Értsék meg, hogy a természeti környezet hogyan

befolyásolja az egyes országok társadalmi-gazdasági életét, és ismerjék a természeti környezet változásainak társadalmi hatásait.

El kell érni, hogy a tanulók tudják értelmezni az egyes tájak, országok, földrészek természeti és társadalmi jellemzőinek kölcsönhatásait, összefüggéseit. Ismerjék fel a kontinensek, a tipikus tájak, az országok regionális sajátosságait, a közöttük lévő hasonlóságokat és különbségeket, kapcsolataik rendszerét. Ismerjék meg a gazdasági élet jelenségeinek kölcsönhatásait, értsék meg, hogy a társadalmi-gazdasági élet eseményei hogyan hatnak az egyes országok fejlődésére. Legyenek helyes képzeik a környezet elemeinek (pl. óceánok, kontinensek, hegységek, népesség, termelés) méreteiről, a számszerűen kifejezhető adatok nagyságrendjéről.

Értsék, hogy a népek természeti és gazdasági körülményei, hagyományai hogyan határozzák meg gondolkodás módjukat, gazdasági helyzetüket, világszemléletüket. Tudják, hogy az emberek különböznek egymástól, de emberi mivoltában mindenki egyenrangú.

Annak érdekében, hogy kialakuljon a tanulóknál a hazai tájhoz, a természeti és a társadalmi értékeinkhez való kötődés, ismerjék meg természeti és társadalmi értékeinket, valamint a természeti tényezők hatásait és földrajzi összefüggéseit a Kárpát-medence népeinek elhelyezkedésében, hagyományaiban, településeiben és gazdasági életében.

Ugyanakkor a tantárgynak azt is el kell érnie, hogy a tanulók összefüggéseikben ismerjék a környezetet károsító folyamatokat, azok forrásait, megelőzésük és megszüntetésük lehetséges módjait is. Értsék meg, hogy a környezet károsodása nem ismer országhatárokat, a károk megakadályozása érdekében nemzetközi összefogásra, együttműködésre van szükség. A tanulók tudjanak példákat mondani a megoldási lehetőségekre. Ismerjék meg a természetvédelem alapvető céljait, a nemzeti parkjainkat és a világörökségként számon tartott értékeinket.

A gimnáziumi földrajztanítás során el kell érni, hogy a tanulók önállóan tudják elemezni, értelmezni a természetföldrajzi és a társadalmi-gazdasági történéseket. Elsősorban arra kell törekedni, hogy a tanulók rendszerben gondolkodjanak, fogalmaik köre bővüljön, és szintetizálják korábbi ismereteiket, biztosan tájékozódjanak a Földön lezajló folyamatokban, térben és időben egyaránt. Legyenek képesek a Földön kialakult természeti és társadalmi kölcsönhatások, valamint a környezetben zajló változások érzékelésére, értékelésére és indoklására. El kell érni, hogy képesek legyenek különböző földrajzi adatsorok és mutatószámok alapján a tendenciák megfogalmazására. A múlt és a jelen földrajzi folyamatainak ismeretében legyen elképzelésük a Föld, az emberiség és az ország társadalmi-gazdasági és környezeti jövőjéről, alakuljon ki reális alapokon nyugvó jövőképük. A földrajzi tanulmányok befejezésekor biztonsággal tudjanak eligazodni a természeti és a társadalmi-gazdasági környezetben. Használják fel földrajzi ismereteiket a mindennapi élet szempontjából fontos döntések meghozatalakor. Alkalmazzák a más tantárgyakban megszerzett ismereteiket a természeti és társadalmi-gazdasági jelenségek, folyamatok értelmezésében. Alakuljon ki bennük az igény arra, hogy későbbi életük folyamán önállóan tovább gyarapítsák földrajzi ismereteiket. A középiskolában a tanulóknak képesnek kell lenniük együttműködni másokkal. Alkalmazzák a kommunikációs, a gondolkodási és a gyakorlati képességeket (adatok értelmezése és feldolgozása, problémák felismerése és megoldása, általános törvényszerűségek felismerése, ítéletalkotás). Legyenek képesek a speciális információhordozók (tematikus és különböző méretarányú térképek, szak- és ismeretterjesztő irodalom, folyóiratok, statisztikai kiadványok, lexikonok) használatára. Tapasztalataikat, véleményüket szabatosan fogalmazzák meg. Ki kell alakulni bennük az érvelésen alapuló egészséges vitakészségnek. A földrajzórák is járuljanak hozzá ahhoz, hogy jártasságot szerezzenek az ember és a környezet szempontjából egyaránt előnyös döntéshozatalban, az alternatív megoldások keresésében.

7. évfolyam

Évi óraszám: 56

Belépő tevékenységformák

A különböző tartalmú földrajzi térképeken közölt információk felhasználása a kontinensek, illetve az egyes országok természetföldrajzi és társadalmi-gazdasági megismeréséhez.

Körvonalas (kontúrtérképes) feladatok irányított megoldása.

Szemelvények gyűjtése a természeti környezetet veszélyeztető folyamatokról (pl. a trópusi esőerdők kiirtásáról, a talajerózióról, a savas esőről).

Példák gyűjtése a környezetszennyezésre, egyéb környezetkárosításra, a környezeti problémák megelőzésére és megoldására, természeti és civilizációs katasztrófákra, azok tapasztalataira.

A témához kapcsolódó tablók készítése.

Gyűjtőmunka könyvek segítségével a nagy földrajzi felfedezésekről és ezeknek a társadalmi-gazdasági fejlődésre gyakorolt hatásairól.

Információk gyűjtése különböző jellegű (elsődleges és másodlagos) információhordozókból az egyes népek életéről, szokásairól, kultúrájáról és hagyományairól.

Tájékozódás a földtörténeti időoszlopon.

A kontinensek felszínét, éghajlatát, növényzetét, talaját és gazdaságának jellemzőit bemutató képek és ábrák – kiemelten keresztmetszetek – elemzése, a jellemző elemek közötti összefüggések bemutatása.

Tájékozódás légifotókon és űrfelvételeken tanári irányítással.

Tényleges adatok, statisztikai adatsorok és különböző típusú diagramok összehasonlító elemzése.

Egyszerű számítási feladatok megoldása (pl. népsűrűség, az éghajlatra jellemző értékek kiszámítása, statisztikai adatok feldolgoása).

A tipikus tájak különböző, megadott szempontok szerinti önálló bemutatása, jellemzése.

Példák keresése a természeti és a társadalmi jellemzők kölcsönhatásaira és a természeti környezet társadalmi fejlődésre gyakorolt hatásáról.

A természeti adottságok és a gazdasági élet kölcsönhatásainak bemutatása példák alapján.

„Terméklisták” összeállítása az egyes országok hazánkban is kapható jellemző termékeiről.

Irányított tanulói kiselőadás az egyes országok természeti és gazdasági sajátosságairól.

Tanulói beszámoló tartása a magyar utazók, földrajzi felfedezők szerepéről a Föld és népeinek megismerésében.

Témakörök

Tartalmak

Tájékozódás a földtörténeti időben 2 óra
A földtörténeti események időbelisége és térbelisége.
A történelmi és a földtörténeti időbeosztás nagyságrendjének eltérése.
Eligazodás a földtörténeti időbeosztás főbb egységeiben.

Az Európán kívüli kontinensek 24 óra
Afrika, Ausztrália, Óceánia, sarkvidékek

Afrika
Helyzete, kialakulása, felszíne
Afrika éghajlata, természetes növénytakarója, vízrajza
A trópusi Afrika mezőgazdasága

A kontinensek ásványkincsei és hasznosításuk.
A Dél-Afrikai Köztársaság
Ausztrália és Óceánia
A sarkvidékek

Amerika

Fekvése, benépesülése, népessége
Amerika kialakulása felszíne
Földrajzi övezetesség az amerikai kontinensen
Az USA gazdasága
Kanada
Mexikó és Brazília

Ázsia

Helyzete, fekvése, népessége
Ázsia kialakulása, felszíne
Övezetesség az ázsiai kontinensen
Kína
Japán
Délkelet-Ázsia
India
Délnyugat-Ázsia

Európa országainak természet- és társadalomföldrajza 19 óra

Európa fekvése, felosztása, népessége
Európa természetföldrajzi képe
Az Európai Unió általános jellemzői
Észak-Európa országainak társadalomföldrajzi képe
Franciaország
Nagy-Britannia
Átalakuló ipari körzetek, új iparágak Nyugat-Európában
Dél-Európa országainak társadalomföldrajzi képe
Olaszország
Spanyolország
Mediterrán tájakon
A Balkán-térség földrajzi adottságai, Horvátország, Jugoszlávia
Kelet-Európa társadalomföldrajzi vonásai
Két kontinens országa: Oroszország
Ukrajna

Témák	Tananyag	Kiegészítő tananyag, helyi felhasználás, gyakorlás, ellenőrzés	Év közi összefoglalás	Összesen
I. Tájékozódás a földtörténeti időben	2		-	2
II. Európán kívüli kontinensek	22		2	24
III. É-, Ny-, D-, Kelet-Európa országai	17		2	19
	41	10	4	55

A tananyag feldolgozásához szükséges topográfiai fogalmak

Afrika

Gibraltári-szoros, Guineai-öböl, Kongó, Niger, Nílus, Szezei-csatorna, Tanganyika-tó, Viktória-tó, Vörös-tenger; Afrikai-árokrendszer, Atlasz, Dél-afrikai-magasföld, Kelet-afrikai-magasföld, Kilimandzsáró-csoport, Kongó-medence, Madagaszkár, Szahara, Szudán; Algéria, Dél-afrikai Köztársaság, Egyiptom, Nigéria; Johannesburg, Kairó, Pretoria.

Ausztrália és Óceánia

Murray; Ausztráliai-alföld, Nagy-Artézi-medence, Nagy-korallzátony, Nagy-Vízválasztó-hegység, Nyugat-ausztráliai-ösföld, Új-Guinea; Ausztrália, Új-Zéland; Canberra, Melbourne, Sydney.

Sarkvidékek

Északi-sark, Északi-sarkvidék (Arktisz), Déli-sark, Déli-sarkvidék (Antarktis), Antarktika, Grönland, Jeges-tenger.

Amerika

Alaszka, Amazonas, Bering-szoros, Colorado, Kanadai-ösföld, Karib (Antilla)-tenger, Mississippi, Mexikói-öböl, Nagy-tavak, Panama-csatorna, Paraná, Szt. Lőrinc-folyó, Golf-áramlás, Labrador-áramlás; Észak-Amerika, Közép-Amerika, Dél-Amerika, Latin-Amerika;

Amazonas-medence, Andok, Antillák, Appalache, Argentína, Brazil-felföld, Floridai-félsziget, Guyanai-hegyvidék, Hawaii-szigetek, Kaliforniai-félsziget, Kanadai-ösföld, Kordillerák, Labrador-félsziget, Mexikói-fennsík, Mississippi-alföld, Paraná-alföld, Préri, Sziklás-hegység;

Amerikai Egyesült Államok, Argentína, Brazília, Kanada, Kuba, Mexikó, Venezuela, Florida, Kalifornia, Texas;

Brazíliaváros, Buenos Aires, Chicago, Los Angeles, Mexikóváros, Montréal, New York, Ottawa, Rio de Janeiro, San Francisco, São Paulo, Toronto, Washington.

Ázsia

Aral-tó, Bajkál-tó, Boszporusz, Indus, Jangce, Japán-tenger, Jenyiszej, Gangesz, Kaszpi-tenger, Léna, Ob, Perzsa (Arab)-öböl, Sárga-folyó, Tigris;

Dél-Ázsia, Délkelet-Ázsia, Délnyugat-Ázsia, Észak-Ázsia, Kelet-Ázsia, Közép (Belső)-Ázsia;

Arab-félsziget, Csomolungma (Mt. Everest), Dekkán-fennsík, Dél-kínai-hegyvidék, Fuji, Góbi, Himalája, Hindusztáni-alföld, Hindusztáni-félsziget, Indokínai-félsziget, Indonéz-szigetvilág, Japán-szigetek, Kamcsatka-félsziget, Kaszpi-mélyföld, Kaukázus, Kínai-alföld, Kis-Ázsia, Koreai-félsziget, Közép-szibériai-fennsík, Mezopotámia, Nyugat-szibériai-alföld, Pamír, Szibéria, Tajvan, Tibet, Tien-san;

Dél-Korea, Fülöp-szigetek, India, Indonézia, Irak, Irán, Izrael, Japán, Kazahsztán, Kína, Malajzia, Oroszország, Szaúd-Arábia, Thaiföld, Törökország;

Ankara, Bagdad, Bombay, Calcutta, Hongkong, Isztambul, Jekatyerinburg, Kanton, Novoszibirszk, Osaka, Peking, Sanghaj, Szingapúr, Szöul, Tokió, Újdelhi, Vlagyivosztok, Vuhan.

Európa

Adriai-tenger, Balti-tenger, Dnyeper, Don, Ebro, Elba, Északi-tenger, Fekete-tenger, Földközi-tenger, La Manche, Pó, Rajna, Rhône, Szajna, Temze, Urál folyó, Volga, Észak-atlanti-áramlás;

Dél-Európa, Észak-Európa, Kelet-Európa, Közép-Európa, Nyugat-Európa, Kelet-Közép-Európa;

Alpok, Appenninek, Appennini-félsziget, Balkán-félsziget, Balkán-hegység, Balti-ösföld, Bretagne, Brit-szigetek, Ciprus, Dalmácia, Dinári-hegység, Donyec-medence, Etna, Finn-tóvidék, Francia-középhegység (középhegyvidék), Holland-mélyföld, Izland, Kárpátok, Kelet-európai-síkság, Kréta, Londoni-medence, Lotaringia, Mont Blanc, Párizsi-medence, Pennine, Pireneusi (Ibériai)-félsziget, Pireneusok, Riviéra, Skandináv-félsziget, Skandináv-hegység, Szicília, Urál, Vezúv;

Albánia, Anglia, Balti államok, Belgium, Benelux-államok, Bosznia-Hercegovina, Bulgária, Dánia, Egyesült Királyság, Észak-Írország, Fehéroroszország, Finnország, Franciaország, Görögország, Hollandia, Horvátország, Írország, Jugoszlávia, Koszovó, Luxemburg, Macedónia, Moldávia, Moldova, Montenegró (Crna Gora), Nagy-Britannia, Norvégia, Olaszország, Portugália, Skócia, Spanyolország, Svédország, Szerbia, Törökország, Wales, Ukrajna;

Amszterdam, Ankara, Athén, Barcelona, Belgrád, Birmingham, Brüsszel, Chişinău, Dublin, Genova, Glasgow, Göteborg, Hága, Helsinki, Isztambul, Kijev, Koppenhága, Le Havre, Lisszabon, Ljubljana, London, Luxembourg, Lyon, Madrid, Manchester, Marseille, Milánó, Minszk, Moszkva, Munkács, Murmanszk, Nápoly, Odessza, Oslo, Párizs, Podgorica, Reykjavík, Rijeka, Róma, Rotterdam, Skopje, Stockholm, Strasbourg, Szabadka, Szarajevó, Szentpétervár, Szófia, Tirana, Torino, Újvidék, Ungvár, Várna, Velence, Volgograd, Zágráb.

A továbbhaladás feltételei

A tanuló legyen képes az egyes kontinensek, tájak, országok természeti és a társadalmi-gazdasági jellemzőit bemutató képek, ábrák, adatsorok elemzésére, tanári irányítás alapján alapvető összefüggések felismerésére. Tudja megadott szempontok alapján bemutatni az egyes kontinenseket, tipikus tájait, legfontosabb országaikat. Ismerje fel a természeti és társadalmi környezet alapvető összefüggéseit. Legyen képes különböző térképi információk felhasználására az egyes kontinensek és azok tipikus tájainak, illetve országainak bemutatása során. Tudja megmutatni különböző méretarányú és tartalmú térképen az egyes témákhoz kapcsolódó topográfiai fogalmakat.

8. évfolyam

Évi óraszám: 56

Belépő tevékenységformák

Tematikus térképek használata a természetföldrajzi adottságok megismeréséhez.

Az egyes országrészek gazdasági különbségeinek bemutatása tematikus térképek összehasonlító elemzésével.

Körvonalas (kontúrtérképes) feladatok önálló megoldása.

A Kárpát-medence időjárásának megismerése különböző típusú időjárás-jelentések segítségével, az adatok értelmezésével.

Az éghajlat jellemzőinek ábrázolása diagramokon, és következtetések levonása az adatokból.

A folyamatábrák használata a földtörténeti események, a felszínfejlődés és következményeik feltárásához.

A gazdasági élet ágazatainak, ágainak aránya, és változási tendenciáinak bemutatása statisztikai adatok feldolgozásával.

Különböző jellegű adatok, aktuális információk gyűjtése Közép-Európáról.

A Kárpát-medence népeinek és hagyományainak, a tájak eltérő földrajzi jellemzőinek bemutatása szemelvények alapján.

Információk gyűjtése a népesedési problémák kialakulásának okairól statisztikák, almanachok, tömegkommunikációs források felhasználásával.

Forráselemzés a gazdasági ágak átalakulásáról könyvekből, folyóiratokból és napilapokból szerzett ismeretek alapján.

Tanulói beszámoló önállóan gyűjtött információk alapján hazánk és a különféle európai szervezetek kapcsolatáról.

Tanulói kiselőadás a különböző tájak földrajzi adottságaival kapcsolatos népszokásokról könyvtári kutatómunka alapján.

„Terméklisták” összeállítása Magyarország legfontosabb termékeiből és kiviteli cikkeiből.

Tabló, illetve riport készítése hazánk idegenforgalmi vonzerejével kapcsolatban.

Témakörök	Tartalmak
Közép-Európa tájainak és országainak természet- és társadalomföldrajza	<i>Közép-Európa általános földrajzi képe.</i> A közép-európai sík- és rögvídek természeti adottságai és gazdasági feltételei. A középhegységek és a feltöltött alföldek mint tipikus tájak. Közép-Európa társadalomföldrajzi vonásai Németország helye Európa gazdaságában Csehország és Lengyelország sajátos fejlődési útja Élet Közép-Európa magashegységeiben Az alpi országok: Ausztria, Szlovénia A kárpáti országok: Szlovákia A kárpáti országok: Románia Társadalmi sokszínűség, egyedi sajátosságok a hazánkkal szomszédos országokban
A Kárpát-medence természet- és társadalomföldrajza	<i>A Kárpát-medence kialakulása</i> A Kárpát-medence természetföldrajzi képe Mozaikok a Kárpát-medence társadalmi-gazdasági fejlődéséről Magyarország a Kárpát-medencében

Természeti adottságok és a társadalmi-gazdasági lehetőségek	Hazánk földrajzi helyzete A földtörténet krónikája Magyarországon Természeti adottságaink (felszín, domborzat) Természeti erőforrásaink Környezetünk állapota és védelme
Magyarország tájai	Hazánk népességföldrajzi jellemzői Népesedési folyamatok, népességmozgások Településhálózat, településformák Városaink Az Alföld természetföldrajzi képe Az Alföld gazdaságának jellemzői A Kisalföld Dombvidéki tájai Az Alpokalja A Dunántúli-középhegység Az Északi-középhegység Nemzeti parkjaink A magyar nemzetgazdaság jellemzői Energiagazdaságunk Az ipar húzóágazatai: gépipar, vegyipar Átalakuló mezőgazdaságunk A közlekedési és szállítási infrastruktúra A turizmus Hazánk nemzetközi kapcsolatai Budapest földrajza Régiók földrajza

Témák	Tananyag	Kiegészítő tananyag, helyi felhasználás, gyakorlás, ellenőrzés	Év közti összefoglalás	Összesen
I. Közép-Európa	11		2	13
II. Kárpát-medence	4		-	4
III. Magyarország	27		3	30
	42	9	5	56

A tananyag feldolgozásához szükséges topográfiai fogalmak

Balaton, Bodrog, Dráva, Duna, Fertő, Hernád, Ipoly, Kis-Balaton, Körös, Maros, Mura, Odera, Olt, Rába, Rajna–Majna–Duna vízi út, Sajó, Sió, Szamos, Száva, Tisza, Tisza-tó, Vág, Velencei-tó, Visztula, Zagyva, Zala;

Aggteleki-karszt, Alföld, Alpokalja, Badacsony, Bakony, Balaton-felvidék, Baradla-barlang, Baranyai-dombság, Bécsei-medence, Bodrogköz, Borsodi-medence, Börzsöny, Budai-hegység, Bükk, Bükk-fennsík, Burgenland, Csallóköz, Cseh-medence, Morva-medence, Csepel-sziget, Cserhát, Cserhát, Déli-Kárpátok, Dráva menti síkság (Dráva-mellék), Duna-Tisza köze, Dunakanyar, Dunántúli-dombság, Dunántúli-középhegység (középhegyvidék), Dunazug-hegység, Erdély, Erdélyi-középhegység, Erdélyi-medence, Északi-középhegység (Észak-magyarországi középhegység), Északkeleti-Kárpátok, Északnyugati-Kárpátok, Gerecse, Gerlahfalvi-csúcs, Germán-alföld, Győri-medence, Hajdúság, Hargita, Hegyalja, Hortobágy, Írott-kő, Jászság, Kárpát-medence, Kárpátalja, Kékes, Keleti-Alpok, Keleti-Kárpátok, Kisalföld, Kiskunság, Kőszegi-hegység, Lengyel-alföld, Lengyel-középhegység, Magas-Tátra, Marcal-medence, Maros–Körös köze, Mátra, Mecsek, Mezőföld, Mohácsi-sziget, Móri-árok, Nagykunság, Német-középhegység, Nógrádi-medence, Nyírség, Nyugati-Alpok, Nyugat-magyarországi-peremvidék, Őrség, Pesti-síkság, Pilis, Román-alföld, Ruhr-vidék, Somogyi-dombság, Soproni-hegység, Szigetköz, Székelyföld, Szekszárdi-dombság, Szentendrei-sziget, Szilézia, Szudéták, Tapolcai-medence, Tihanyi-félsziget, Tiszántúl, Tokaj–Eperjesi-hegység, Tolnai-dombság, Vajdaság, Velencei-hegység, Vereckei-hágó, Vértes, Villányi-hegység, Visegrádi-hegység, Zalai-dombság, Zempléni-hegység;

Ausztria, Csehország, Lengyelország, Németország, Románia, Svájc, Szlovákia, Szlovénia;

Bács-Kiskun megye, Baranya megye, Békés megye, Borsod-Abaúj-Zemplén megye, Csongrád megye, Fejér megye, Győr-Moson-Sopron megye, Hajdú-Bihar megye, Heves megye, Jász-Nagykun-Szolnok megye, Komárom-Esztergom megye, Nógrád megye, Pest megye, Somogy megye, Szabolcs-Szatmár-Bereg megye, Tolna megye, Vas megye, Veszprém megye, Zala megye; Budapesti agglomeráció;

Ajka, Algyő, Arad, Baja, Balassagyarmat, Balatonfüred, Beregszász, Bécs, Békéscsaba, Berlin, Bern, Biharkeresztes, Bonn, Brassó, Bréma, Brno, Budapest, Bukarest, Bük, Cegléd, Constanța, Debrecen, Dorog, Dreza, Dunaújváros, Eger, Eszék, Esztergom, Frankfurt, Galyatető, Gdańsk, Genf, Graz, Gyöngyös, Győr, Gyula, Hajdúszoboszló, Halle, Hamburg, Harkány, Hatvan, Hegyeshalom, Hévíz, Hódmezővásárhely, Hollókő, Jászberény, Kalocsa, Kaposvár, Kassa, Katowice, Kazincbarcika (Berente), Kecskemét, Kelebia, Keszthely, Kolozsvár, Komárom, Köln, Kőszeg, Komló, Krakkó, Lábatlan, Letenye, Linz, Lipcse, Marosvásárhely, Miskolc, Mohács, Mosonmagyaróvár, München, Nagykanizsa, Nagyvárad,

Nyíregyháza, Orosháza, Ózd, Paks, Pannonhalma, Pápa, Pécs, Ploiești, Plzeň, Pozsony, Prága, Rábafüzes, Rajka, Révkomárom, Salgótarján, Salzburg, Sárospatak, Siófok, Sopron, Steyer, Stuttgart, Százhalombatta, Szeged, Székelyudvarhely, Székesfehérvár, Szekszárd, Szentendre, Szentgotthárd, Szolnok, Szombathely, Tata, Tatabánya, Temesvár, Tihany, Tiszaújváros, Vác, Várpalota, Varsó, Veszprém, Visegrád, Visonta, Záhony, Zalaegerszeg, Zalakaros, Zsolna.

Nemzeti parkok: Aggteleki Nemzeti Park, Balaton-felvidéki Nemzeti Park, Bükk Nemzeti Park, Duna–Dráva Nemzeti Park, Duna-Ipoly Nemzeti Park, Fertő–Hanság Nemzeti Park, Hortobágyi Nemzeti Park, Kiskunsági Nemzeti Park, Körös–Maros Nemzeti Park.

Dél-Alföld régió, Dél-Dunántúl régió, Észak-Alföld régió, Észak-Magyarország régió, Közép-Dunántúl régió, Közép-Magyarország régió, Nyugat-Dunántúl régió.

A továbbhaladás feltételei

A tanuló tudja bemutatni hazánk földrajzi környezetének természeti és társadalmi-gazdasági jellemzőit megadott szempontok alapján. Tudja ismertetni hazánk tájainak természeti és társadalmi-gazdasági jellemzőit különböző térképi információk felhasználásával. Ismerje fel a természeti adottságok szerepét, hatását az egyes térségek gazdasági életében. Ismerje hazánk környezeti értékeit, tudjon helyi vagy országos példát mondani környezetvédelmi intézkedésekre, célokra, feladatokra. Ismerje hazánk környezeti értékeit, tudjon helyi és országos példát mondani környezetvédelmi intézkedésekre. Legyen képes önálló információgyűjtésre a megadott szempontok szerint különböző földrajzi-környezetvédelmi tartalmú információhordozókból, és tudja feldolgozni ezeket tanári irányítással. Tudja elhelyezni a kontúrtérképen az egyes témákhoz kapcsolódó topográfiai fogalmakat, tudja meghatározni és megfogalmazni földrajzi fekvésüket. Kapcsoljon a topográfiai fogalmakhoz tartalmi jellemzőket.

9. évfolyam

Évi óraszám: 74

Belépő tevékenységek

Tájékozódás a Naprendszer ábrázoló térképeken. A tengeráramlásokat ábrázoló térképek logikai elemzése. Tematikus térképek elemzése a talajfajták területi elterjedéséről. Az övezetességgel kapcsolatos tematikus térképek elemzése. Az övezet, az öv és a terület/vidék elhelyezése a kontúrtérképeken. A népesség területi eloszlásával foglalkozó tematikus térképek elemzése. Természetföldrajzi tényeket bemutató tematikus térképek, adatsorok és diagramok összehasonlító, logikai elemzése. Egyszerű térképi ábrázolások készítése tanári irányítással. Különböző típusú műholdfelvételek elemzése tanári útmutatással.

A Föld fő mozgástípusainak és azok következményeinek magyarázata különböző típusú ábrák és modellek segítségével. A nap- és holdfogyatkozások kialakulásának, valamint a Hold fényváltásának bemutatása önállóan készített vázlatrajz alapján. A kőzetlemez-mozgások magyarázata modell, folyamatábra és videofilmrészlet alapján. Ásvány- és kőzetvizsgálati gyakorlatok (felismerésük, rendszerezésük, előfordulásuk és felhasználhatóságuk).

Helymeghatározási és időszámítási feladatok önálló megoldása. Hőmérsékleti adatok grafikus ábrázolása. A középhőmérséklet és a hőingadozás számítása, következtetések levonása az adatokból. Éghajlati diagramok felismerése, elemzése, kapcsolása különböző tájakhoz, példák keresése a térkép segítségével. A legfontosabb vízrajzi jellemzők számítása. Magyarázó rajz készítése ciklonról, anticiklonról és időjárási frontokról. A légköri jelenségek felismerése, összehasonlítása időjárási térképeken. Légköri jelenségek felismerése műholdfelvételeken. Az egyes geoszféra szerkezeti felépítésének, természetföldrajzi jelenségeinek és folyamatainak bemutatása, értelmezése különböző típusú ábrák és modellek alapján. Következtetés a földtani szerkezetre az ásványkincsek területi előfordulásából. A településtípusok jellemző vonásainak bemutatása képek, térképek, alaprajzok, leírások alapján.

Példák keresése az infrastruktúra kiépítettsége és a települések fejlődése közötti összefüggés bemutatására. A természeti adottságok és a településhálózat kialakulása, valamint a jellemző település típusok közötti kapcsolat bemutatása különböző kontinensekről, területekről hozott példák alapján.

Tanulói kiselőadás a levegő, a vizek és a talaj főbb károsodási folyamatairól, a kiváltó okok bemutatásával.

TÉMAKÖRÖK

Térképészeti ismeretek A térképi ábrázolás módszerei, tematikus térképek.

2 óra

Kozmikus környezetünk

8 óra

TARTALMAK

A Naprendszer: A Naprendszer kialakulása, felépítése, elhelyezkedése a világegyetemben.

A Föld mint égitest. A Föld mozgásai és azok következményei. A napi és az évi időszámítás, a helyi- és a zónaidő számítása.

Az űrkutatás a Föld szolgálatában. Az űrkutatás eredményeinek felhasználása a mindennapi életben, a gazdaságban.

A geoszféra földrajza *A kőzetburok földrajza.* Földünk gömbhéjas szerkezete. A kőzetburok

30 óra

felépítése. A lemeztektonika alapjai, a Föld nagyszerkezeti egységeinek kialakulása. A kőzetburokban lejátszódó folyamatok kísérőjelenségei és részfolyamatai: vulkánosság, földrengés, gyűrődés, vetődés. Az ásványok és kőzetek keletkezése, tulajdonságaik, csoportosításuk.

A légkör földrajza. A légkör anyagi összetétele, szerkezete. Az időjárás-éghajlati elemek és változásaik. A légkör alapfolyamatai: felmelegedés, csapadékképződés, légmozgások. Ciklonok, anticiklonok, időjárás frontok, az időjárás-változások hatása a mindennapi életre. Az általános légkörzés.

A vízburok földrajza. A vízburok tagolódása, elhelyezkedése, víztípusai. Az óceánok és a tengerek földrajzi jellemzői. A tengervíz fizikai, kémiai tulajdonságai. A szárazföld vizei: a felszíni és a felszín alatti vizek típusai, kapcsolatuk, felhasználásuk. A szárazföldi jég. A vízgazdálkodás alapjai.

A talaj földrajza. A talaj kialakulása, összetétele és szerkezete. A Föld jellemző talajfajtái. A talajok ökológiai szerepe, hasznosítása

A Föld felszínformái. A belső és a külső erők szerepe a felszín fejlődésében. A jellegzetes felszínformák, kialakulásuk, átalakulásuk.

A földi szférák környezeti problémái. Az éghajlatváltozás, a levegő, a talajok és a vizek szennyezése, a gazdasági tevékenységek környezetkárosító hatása.

A természetföldrajzi övezetesség

10 óra

Éghajlati övezetesség. A szoláris és a valódi éghajlati övezetek, övek kialakulása, jellemzőik.

A természetföldrajzi övezetesség. Az élővilág, a talaj, a vízrajzi jellemzők, a felszínformálódás éghajlattól függő övezetessége. A függőleges és a vízszintes természetföldrajzi övezetesség kapcsolata.

A természetföldrajzi övezetesség hatása a társadalmi-gazdasági életre

10 óra

A Föld népessége. A népesség összetétele. A népesség eloszlásának területi különbségei. A népesség térbeli mozgásai.

Települések a Földön. A települések területi elhelyezkedését meghatározó tényezők. A településtípusok és jellemzőik. A települések szerepkörének, szerkezetének és hálózatának átalakulási folyamatai. A városodás és a városiasodás.

Év végi ismétlés, rendszerzés, ellenőrzés számonkérés

14 óra

A továbbhaladás feltételei

A tanuló tudjon helymeghatározási és térképészeti számításokat végezni. Tudja bemutatni a földi szférák szerkezetét, felépítését, legfontosabb folyamatait ábrák és modellek segítségével. Ismertesse a földi szférákat veszélyeztető, környezetkárosító folyamatokat, tudjon azokra példákat mondani. Magyarázza meg példák alapján a természeti környezet és a társadalmi-gazdasági folyamatok közötti alapvető összefüggéseket.

10. évfolyam

Évi óraszám: 74

Belépő tevékenységek

A gazdasági ágazatok szerepét, jelentőségét bemutató statisztikai adatok, diagramok összehasonlító elemzése. Az egyes térségek, régiók világgazdasági szerepének összehasonlítása különböző statisztikai mutatók, tematikus térképek alapján. A régiók változó szerepének, jelentőségének magyarázata, az okok feltárása.

A globalizálódó világ jellemző vonásainak, aktuális eseményeinek folyamatainak ismertetése cikkek a médiában elhangzott hírek alapján. Példák gyűjtése különböző térségek integrációs törekvéseire, azok okainak elemzése, összehasonlításuk tanári irányítással.

Példák gyűjtése a gazdaság egyes ágazatainak környezetre gyakorolt hatásairól. Érvelés a környezet védelme érdekében. Véleményütköztetés a globalizálódó gazdasági folyamatok és a nemzeti gazdaságok érdekellentéteiről.

TÉMAKÖRÖK

A világ változó társadalmi-gazdasági képe
30 óra

A világgazdaságban különböző szerepet betöltő régiók, országsoportok és országok
30 óra

A globális környezeti problémák földrajzi vonatkozásai
8 óra

TARTALMAK

A gazdasági élet szerkezetének átalakulása. A gazdasági ágazatok fő telepítő tényezői és azok jelentőségének változásai. A gazdasági szektorok jellemzői. *A világgazdaság jellemző folyamatai.* A globalizáció, az integrálódás, a regionális kapcsolatok felértékelődése, a nemzeti gazdaságok önállósulási törekvései. A világgazdasági szerepkörök történeti és területi változása. A nemzetközi együttműködés, lehetőségei, a nemzetközi szervezetek szerepe a világ társadalmi-gazdasági életének alakításában. *A termelés, a fogyasztás és a kereskedelem kapcsolatai.* A piacgazdaság. A multinacionális vállalatok szerepe. *A működő tőke és a pénz világa.* A nemzetközi tőkeáramlás. Az adósságválság.

A gazdasági pólusok. Kialakulásuk és változó szerepük a világgazdaságban: Kelet- és Délkelet-Ázsia, Észak-Amerika, Európai Unió. *A fejlődő országok.* Általános problémáik és eltérő fejlettségű csoportjaik, helyük és szerepük a világgazdaságban. *Egyéb egyedi szerepkörök konkrét példákon* Benelux-államok, Svájc, Izrael, Egyiptom, Kína, Törökország, „banánköztársaságok”, „adóparadicsomok”, trópusi üdülőszigetek. *Magyarország.* Helye és szerepe a nemzetközi társadalmi-gazdasági folyamatokban. Az Unióhoz történő csatlakozás földrajzi alapjai. A gazdasági rendszerváltásból adódó sajátosságok.

A népesség, a termelés és a fogyasztás növekedésének földrajzi következményei. A demográfiai robbanás, az élelmezési válság, a nyersanyag- és energiaválság, az urbanizáció környezeti következményei. *A környezeti válság kialakulása.* A regionális és a globális környezeti veszélyek összefüggései. A környezeti válság elleni összefogás többszintű lehetőségei. A harmonikus és fenntartható fejlesztés elve, a megvalósítás korlátai.

Év végi ismétlés,
számonkérés, helyi
adottságok

6 óra

A továbbhaladás feltételei

A tanuló tudja jellemezni a gazdasági élet legfontosabb ágait, ágazatait, mutassa be szerepük, jelentőségük változását. Tudja értelmezni a világ különböző térségeiben megfigyelhető integrációs folyamatokat, a világgazdaságban betöltött szerepüket. Legyen képes bemutatni a világgazdasági pólusok helyét, szerepét a világ társadalmi-gazdasági rendszerében. Tematikus térképek segítségével tudja bemutatni a környezetkárosító tényezők földrajzi megjelenését. Következtesen ezekből a globális veszélyek kialakulására. Tudja példákkal alátámasztani a növekvő termelési és fogyasztási igények környezeti hatásait.

FÖLDRAJZ

Specializáció, fakultáció

11-12. évfolyam

Célok, feladatok

A fakultáció segíti a tanulókat abban, hogy tudják értelmezni az élettelen és az élő természet folyamatait, ezeknek a társadalomra gyakorolt hatását és ezek hatások időbeni változását.

Sajátítsák el a földrajzi, környezeti szemléletet és gondolkodásmódot.

Legyenek képesek általánosítani és szintetizálni, valamint tudják a jelenségeket és a folyamatokat átfogó rendszerként értelmezni.

Ismerjék fel az ismeretanyag belső összefüggéseit, az egyes témakörök közötti kapcsolatokat. Tudatosítsa a tanulóknak, hogy a föld egységes rendszer, melyben az ember természeti és társadalmi lényként él. Megmutatja, hogy az ember társadalmi-, gazdasági tevékenysége során jelentősen átalakította és ma is alakítja környezetét. Ennek ésszerű korlátozása a környezet és az ember érdekeit egyaránt figyelembe vevő, tudatos környezeti magatartást, az erőforrások tervszerű felhasználását kívánja.

Felismerteti a tanulókkal, hogy a társadalmi-gazdasági és a környezeti problémák megoldása a tudomány és a technika, a gazdasági és a politikai tényezők összehangolását, sőt nemzetközi összefogását igényli.

Ismereteik alapján tudják elhelyezni Magyarországot és Európát a világ társadalmi-gazdasági folyamataiban, alakuljon ki bennük a nemzeti és európai identitástudat.

Ki kell fejlődnie a nemzetiségek, népek életformája, kultúrája értékei iránti érdeklődés és tisztelet. Rámutat a Föld különböző térségeiben folyó termelő tevékenység eltérő vonásaira, eltérő teljesítményeire és az ennek során kialakult többirányú, kölcsönös függőségekre. Megérteti a termelés és fogyasztás viszonyát, növekedésük korlátait és következményeit, ezzel együtt a Föld globális problémáit.

Felkészíti a tanulókat a köznapi műveltség részét képező földrajz-környezeti ismereteken túl a felsőoktatásban való továbbhaladáshoz szükséges tantárgyi alapismeretekkel.

Fejlesztési követelmények

Az általános természeti és általános társadalom-földrajzi témakörök áttekintésekor alkalmazzák regionális földrajzi ismereteiket. Értsék a természeti feltételek és a társadalmi-gazdasági jellemzők közötti kapcsolatokat a földrajzi övezetekben, övek és területeken valamint a régiókban. Ismerjék fel a helyi, a regionális és a globális történések összefüggéseit, különböző szintű következményeit. Értsék meg, hogy a természet egységes egész, a Föld egységes rendszer, amelyben az ember természeti és társadalmi lényként él. A földi rendszer működését károsan befolyásoló társadalmi és egyéni cselekedetek visszahatnak az ember életére, végső soron saját létét veszélyeztetve.

Elő kell segíteni, hogy a tanulók a korábbi ismereteiket bővíthessék és szintetizálják. Ennek érdekében képesnek kell lenniük arra, hogy különböző földrajzi adatsorok és mutatószámok alapján a kialakult természeti és társadalmi kölcsönhatásokat érzékeljék és értékeljék. A múlt és a jelen földrajzi folyamatainak ismeretében legyen elképzelésük a Föld, az emberiség és az ország társadalmi-gazdasági és környezeti jövőjéről.

Alkalmazzák a más tantárgyakban megszerzett ismereteiket, a természeti és társadalmi-gazdasági jelenségek, folyamatok értelmezésében.

Jártasságot kell szerezniük a földrajzi-környezeti tartalmú információhordozók használatában, a bennük közölt információk feldolgozásában, értelmezésében. Képesnek kell lenniük következtetések levonására, összefüggések, törvényszerűségek megállapítására.

Segíteni kell a tanulókat abban, hogy földrajzi-környezeti tartalmú információkkal kapcsolatos egyszerű vázlatábrákat, folyamatábrákat, keresztmetszeti képeket készítsenek. Ki kell alakulni bennük, hogy ismereteiket logikusan felépített, szabatosan megfogalmazott formában fogalmazzák meg. Jártasságot kell szerezniük az ember és a környezet szempontjából egyaránt előnyös döntéshozatalban, az alternatív megoldások keresésében.

11. évfolyam

Évi óraszám: 74 óra

Belépő tevékenységformák

Földrajzi-környezeti tartalmú információkkal kapcsolatos egyszerű vázlatábrák, folyamatábrák, térkép-vázlatok készítése.

A csillagászat tudománytörténeti fejlődésének jelentős állomásait, a Világegyetem kialakulásának főbb elméleteit bemutató tanulói kiselőadások.

A Nap szerkezetének és folyamatainak bemutatása keresztmetszeti ábrák, folyamatábrák alapján.

Tanulói kiselőadások a földtörténeti kormeghatározás néhány elvéről.

A lemeztectonikai folyamatok szerkezeti következményeinek összefüggése az ásványkincsek elhelyezkedésével esetelemzés alapján.

A légköri jelentések felismerése, összehasonlítása időjárás térképeken, egyszerű prognózisok készítése műholdfelvételek alapján.

Adatok gyűjtése a vízburok környezeti problémáiról, javaslat a különféle megoldási lehetőségekre.

Az egyes övezetek, övek, területek sajátos környezeti problémáinak feltárása.

A természeti erőforrások övezetes elrendeződésének bizonyítása.

TÉMAKÖRÖK

TARTALMAK

Térképészeti ismeretek

3 óra

A földrajzi környezet ábrázolásának lehetőségei. A különböző tartalmú és fajtájú térképeken közölt információk alkalmazása. A térképekkel kapcsolatos mérési és számítási feladatok megoldása. Az űrtérképezés módszerei és gyakorlati felhasználási lehetőségei.

Kozmikus környezetünk

7 óra

A csillagászat tudománytörténeti fejlődésének jelentős állomásai, a Világegyetem kialakulásának főbb elméletei. A Föld mozgásai és azok földi következményei. Időszámítással kapcsolatos gyakorlati feladatok megoldása. A Föld kozmikus környezetének sajátosságai. A Naprendszer felépítése és annak földi következményei. A Nap szerkezetének és folyamatainak jellemzői.

A geoszférák földrajza

30 óra

A kőzetburok

Tájékozódás a földtörténeti időegységek eseményeiben, az őskörnyezeti változások hatásának bemutatása, pl. az élővilág fejlődésére. A földtörténeti kormeghatározás néhány elve. A Föld gömbhéjas szerkezete, részletes belső felépítése és a Föld nagy szerkezeti egységei. A kőzetlemezek mozgásának geológiai és az ember mindennapi életével összefüggő következményei. A lemeztectonikai folyamatok szerkezeti következményei, összefüggései az ásványkincsek elhelyezkedésével. A szárazföldek fejlődésének folyamata, az felszínfejlődés időbeli változásai. A leggyakoribb ásványok és kőzetek felismerése. A belső és külső erők felszínformáló szerepe. A szárazföldek felszínfejlődésének legfontosabb

	lépései.
A légkör	A légkör szerkezete, anyagi felépítése és annak változásai. A légkörben lezajló folyamatok törvényszerűségei, az éghajlati elemek közötti kölcsönhatások. Az időjárási elemekkel kapcsolatos számítási feladatok megoldása, az időjárás-jelenségek értelmezése és a változások okainak magyarázata. A legfőbb felhőtípusok és azok időjárási összefüggései. Az időjárás-változások biológiai hatásai. A légkör szennyezettségének helyi, regionális és globális következményei.
A vízburok	A felszíni és felszín alatti víztípusok, azok főbb jelenségei, a társadalmi-gazdasági életben betöltött szerepük. Az óceánok és tengerek földrajzi jellegzetességei. A tenger természeti erőforrás szerepének bemutatása példák alapján. A vízgazdálkodás főbb fogalmai és tevékenységei. A vízszennyezés helyi és az egész bolygóra kiható problémái. A vízburok környezeti problémái, javaslat a különféle megoldási lehetőségekre.
A talaj A geoszférák kölcsönhatásai	A talaj keletkezése, fejlődési folyamata, a talajpusztulás veszélyei. A geoszférák közötti összefüggések bemutatása példák segítségével. A geoszférák legfőbb környezeti problémáinak társadalmi-gazdasági és szemléleti okai, következményeinek bemutatása példák alapján. Megelőzési és megoldási javaslatok.
A természetföldrajzi övezetesség 10 óra	A szoláris éghajlati övezeteket kialakító tényezők. Az éghajlati övezetesség meghatározó szerepe a többi természeti tényező jellemzőink kialakulásában. A földrajzi övezetek, övek területek hasonló és eltérő vonásainak bemutatása, jellemzésük. A vízszintes és a függőleges övezetesség kapcsolata. A függőleges övezetesség területenként eltérő vonásainak magyarázata. Az egyes övezetek, övek, területek sajátos környezeti problémái, példák felsorolása a megoldásukra.
A természetföldrajzi övezetesség hatása a társadalmi-gazdasági életre 10 óra	A természetföldrajzi övezetesség hatása a társadalmi-gazdasági életre. A természeti erőforrások övezetes elrendeződésének bizonyítása. A földrajzi övezetesség és az eltartóképesség összefüggései. Példák felsorolása az élelmiszertermelés övenként eltérő lehetőségeire. A társadalom természetalkító tevékenységének, a földrajzi környezet változásainak bemutatása az egyes övezetekben, övekben. A természetföldrajzi övezetesség hatása a népesség és a települések jellemzőire. Az urbanizáció eltérő vonásai a világ fejlett és fejlődő térségeiben. A népességgel kapcsolatos alapfogalmak, a népesség-növekedés időbeli alakulása, okai környezeti hatásai. A térbeli elosztást meghatározó legfontosabb tényezők, a területi megoszlás különbségei. Az urbanizáció és a térbeni népességmozgások lényeges vonásai és következményei.

**Összefoglalás,
ellenőrzés**

9 óra

Helyi adottságok

5 óra

A továbbhaladás feltételei

A tanuló tudjon helymeghatározási és térképészeti számításokat végezni. Legyen képes egyszerű időszámítási és csillagászati földrajzi feladatokat megoldani. Tudja bemutatni a földi szférák szerkezetét, felépítését, legfontosabb folyamatait ábrák és modellek segítségével. Mutassa be az egyes szférák folyamatainak hatását a mindennapi életre. Ismerje a földi szférákat veszélyeztető környezetkárosító folyamatokat. Tudja megmagyarázni a természeti környezet és a társadalmi-gazdasági folyamatok közötti alapvető összefüggéseket.

12. évfolyam

Évi óraszám: 64 óra

Belépő tevékenységformák

A gazdasági ágazatok történeti jelentőségének változásait bemutatni.

A nemzetközi munkamegosztás és a világkereskedelem kialakulásának folyamata az integráció szükségesség és legfontosabb lépései.

A piacgazdaság működésének elve.

A működő tőke mozgásának legfontosabb irányai és hatása a gazdasági fejlődésére.

A jelentősebb nemzetközi pénzügyi szervezetek, szerepük a világ- és nemzetgazdasági folyamatokban.

Az Európán kívüli gazdasági tömörülések jelentőségének bemutatása.

Az egyedi szerepköröket betöltő országok jelentősége világgazdaság működésében, esetelemzés alapján.

A környezetvédelem nemzetközi szervezeti, a nemzetközi egyezmények legfőbb céljai és elvei tanulói kiselőadások alapján.

Az észak-dél probléma lényegének feltárása és példákon történő bemutatása.

A magyarországi regionális fejlettségi különbségek okai és következményei.

A nemzetközi gazdasági kapcsolataink, különös figyelemmel a regionális együttműködés szükségességére.

TÉMAKÖRÖK

TARTALMAK

**A világ változó
társadalmi-gazdasági
képe**
21 óra

Földünk országainak csoportosítása a környezetben elfoglalt helyük szerint. A gazdasági ágazatok jelentőségének történeti változásai példák alapján. A gazdaság legfontosabb ágazati. A szerkezetváltás folyamata. A legfontosabb gazdasági ágazatok telepítő tényezői, azok változásai. A területfejlesztés technikai feltételei és módjai. Az infrastruktúra jelentősége és kapcsolata az életminőséggel. Az energiagazdaság jelentősége és átalakulása. A mezőgazdaság termelési típusai és területi elhelyezkedésük. A gazdasági-társadalmi fejlettség mérésére alkalmas legfontosabb mutatók. A nemzetközi munkamegosztás és a világkereskedelem kialakulásának folyamata, az integráció szükségessége és legfontosabb lépései. A volt szocialista országok gazdasági rendszerváltásának problémái. A piacgazdaság működésének elve. A működő tőke mozgásának legfontosabb irányai és hatása a gazdasági fejlődésre. A jelentősebb nemzetközi pénzügyi szervezetek, szerepük a világ- és a nemzetgazdasági folyamatokban.

**A világgazdaságban
különböző szerepet
betöltő régiók,
országcsoportok és
országok**
14 óra

A világgazdasági központok és peremterületek, világgazdasági szerepük. Az Európán kívüli gazdasági tömörülések jelentősége. A gazdasági, a politikai és a katonai tömörülések kapcsolata, a különböző alapú függőségi viszonyok kialakulása. Példák felsorolása a különböző egyedi szerepköröket betöltő országokra, jelentőségük a világgazdaság működésében. A mindennapi élet jellemző gazdasági folyamatainak bemutatása példákon keresztül.

<p>A globális környezeti problémák földrajzi vonatkozásai 13 óra</p>	<p>A legfőbb globális problémák és azok kialakulásának természeti, társadalmi-gazdasági okai. Példák felsorolása a megoldási lehetőségekre. A túlnépesedés, a termelés és a fogyasztás regionálisan jelentkező társadalmi következményei, és azok esetleges megoldási lehetőségei. A környezetvédelem nemzetközi szervezeti, a nemzetközi egyezmények legfőbb céljai és elvei.</p>
<p>Európa és a többi kontinens regionális földrajzi jellegzetességei 8 óra</p>	<p>Az egyes kontinensek természeti és társadalmi-gazdasági jellemzői, tipikus tájainak bemutatása. Az eltérő társadalmi-gazdasági fejlettségű területek, a világgazdaságban kiemelkedő jelentőségű országcsoportok és országok bemutatása Európában, Afrikában, Amerikában és Ázsiában. Ausztrália természeti és társadalmi-gazdasági sajátosságai. Az észak-dél probléma lényege és példákon történő bemutatása. Az európai országok szerepének bemutatása a kontinensen, illetve a világgazdaságban. A társadalmi-gazdasági adottságok közös és eltérő vonásainak kiemelése. Az EU kialakulásának gazdasági-társadalmi alapjai, működésének jellemző földrajzi vonásai, a bővítés lehetőségei és korlátai. Az egyes területei és országai közötti hasonlóságok és különbségek. A tagországok közös és egyéni nemzeti érdekeinek bemutatása, az okok magyarázata.</p>
<p>Hazánk helye és kapcsolatai a Kárpát-medencében és Európában 8 óra</p>	<p>Magyarország földrajzi helyzetének, tájainak, a medencejelleg érvényesülésének bemutatása. A központi fekvés és a tranzit-jelleg előnye és hátrányai. Hazánk népességföldrajzi folyamatai és azok következményei. A népesség nemzetési összetételének változásai és következményei a Kárpát-medencében. A társadalmi-gazdasági átalakulás folyamata és következményei a Kárpát-medencében. Magyarország társadalmi-gazdasági fejlődésének történelmi háttere, a térszerkezet változásának tendenciái. Magyarország gazdaságának jellemző vonásai, területi és szerkezeti átrendeződése s annak okai. Az élelmiszergazdaság szerepe hazánk gazdasági életében. Hazánk idegenforgalmi vonzereje, az idegenforgalom fejlesztésének lehetőségei. A hazai tájak és régiók eltérő természetföldrajzi és társadalmi-gazdasági képének bemutatása. A hazai regionális fejlettségi különbségek okai és következményei. A nemzetközi gazdasági kapcsolatainak okai. A regionális együttműködés szükségessége és nehézségei a Kárpát-medencében. A környezetvédelem hazai stratégiai és intézményei. A környezetgazdálkodás hazai elveink ismertetése példák alapján. Magyarország legfőbb természeti, kulturális és környezeti értékei, gazdasági és tudományos eredményei.</p>

A továbbhaladás feltételei

A tanuló tudja jellemezni a gazdasági élet legfontosabb ágait, ágazatait, mutassa be szerepük, jelentőségük változását. Tudja értelmezni a világ különböző térségeiben megfigyelhető integrációs folyamatokat, a világgazdaságban betöltött szerepüket. Legyen képes bemutatni a világgazdasági pólusok helyét, szerepét a világ társadalmi-gazdasági rendszerében, kapcsolatukat a fejlődő világgal. Tudja elemezni különböző térképi információk felhasználásával az egyes térségek, gazdasági régiók történelmi és területi átrendeződését. Tematikus térképek segítségével tudja bemutatni a környezetkárosító tényezők földrajzi megjelenését. Következtesen ezekből a globális veszélyek kialakulására. Tudja példákkal alátámasztani a növekvő termelési és fogyasztási igények környezeti hatásait.